

KONSTYTUCYJA (563) *sb f*

c- (541), k- (12); -łti-, -sti- (507), -łty-, -sty- (10); -c- (404), -t- (38), -ć- (1); -i- (230), -ii- (119), -y- (26), -ij- (1).

o jasne, a pochylone (w tym 1 r. błędne znakowanie).

sg *N* konstytucją (67). ◇ *G* konstytucyjéj (87), konstytucyi *Diar* (3); -éj (81), -(e)j (6). ◇ *D* konstytucyjéj (10), konstytucyi (1) *Diar*; -éj (7), -(e)j (3). ◇ *A* konstytucyją (37) [w tym: -a (2)], konstytucyję (1); -ą : -ę *SarnStat* (23 : 1). ◇ *I* konstytucyją (33) [w tym: -a (1)]. ◇ *L* konstytucyjéj (29); -éj (26), -ej (1) *SarnStat* (26 : 1), -(e)j (2). ◇ *pl N* konstytucje (25) [w tym: -ę (14), -ae (2)]. ◇ *G* konstytucyj (50) [w tym: -iy (41), -yi (6), -y (2), -ii (1)], konstytuc(e)j (2); -yj : -(e)j *GórnRozm* (4 : 2). ◇ *D* konstytucyjám (8), konstytucyjóm (1) *SarnStat* (8 : 1). ◇ *A* konstytucyje (35) [w tym: -ę (22)]. ◇ *I* konstytucyjami (20); -ami (18), -(a)mi (2). ◇ *L* konstytucyjach (34); -ach (22), -ách (8), -(a)ch (4); -ach *SkarKazSej* (2); -ach : -ách *SarnStat* (20 : 8). ◇ sg *a. pl N* skrótý (33). ◇ *A* skrótý (2). ◇ *L* skrótý (85).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI(XVIII) – XVIII w.

*praw. Ustawa, pojedynczy akt prawny, stanowiony przez jednostkę albo kolegialny organ rządzący jako obowiązujące na jakimś terenie albo wewnątrz jakiejś społeczności prawo, reguła postępowania; niekiedy w znaczeniu: zbiór praw, ustaw (przeważnie w pl); decretum, institutum, lex, norma, praescriptio, regula, rogatio, sanctio, scitum Cn [constitutio – postanowienie, ustawa, rozrządzenie Mącz 413b; ustawa powszechnie – constitutio Cn] (563) : To łzemránie włzczęło łię z krewkołci ludzkiej/ á z chytróci łzátáńłkiej/ ktory onę dziwną zgodę y iednołć kołcielną chćiał potárgáć: ále złóci iego Apołtołowie wnet nową konłtytucyją zábieżeli. *WujNT* 419.*

*Wyrażenie: »konstytucja trybunalna« (1): Bo Státuty Wiécowé po wielkiéy częłci obiáłniáią Conłtitucję Trybunálné. *SarnStat* 241.*

*Szereg: »akta albo konstytucyje« (1): Ale po zábiciu Domicyaná/ gdy Aktá albo konłtitucyje iego/ dla wielkiego okrucieńłtwá/ od łenatu Rzymłkiego były káłowáne: zá Pertináxá Cefárzá wrocił łię Ian S. do Efezu. *WujNT* 299.*

*W przén (1): Dwoie Konłtitucyje/ trzebá tu rozumieć/ Boży łtátut/ y páńłki/ trzebá dobrze vmieć. *RejZwierz* 100v.*

a. *Ustawa parlamentu polskiego; w łciłym znaczeniu: uchwalana od połowy XVI w. przez izbę poselską, następnie przez marszáłka tejże izby odczytywana w języku polskim przed królem i senatem do zatwierdzenia; w szerszym znaczeniu także statut: każda ustawa państwowá od czasów spisanego prawodawłstwa polskiego, stanowiona po łacinie przez króla przy wespółdziale łenatu; constitutio, ordinatio *JanStat*; statutum *JanPrzyw* (552) : *ComCrac* 21v, 35; *ZapWar* 1545 nr 2646 [3 r.]; Gdyż przedtým żadna taková konstytucyjá nie była, ktora by albo zamierzáła komu, albo dozwalała jednym tylko samem wolnego łłowa bożego i chowania przepowiedaczom jego *Diar* 53, 58, 59 [2 r.], 95; *KochSat* A3v; *RejZwierz* 189v; Nie práwni konłtytucyi tak nie powázáli/ Męžoboyłtwá/ łtrzelánia/ iák chćieli dźiáłáli. *MycPrz* I B3v, II A3; Y v nas łię ták dźieie/ iż złe rzeczy w dobre odmiéniamy y dla tego [na sejmach] przyczyniamy Conłtitucey ábo ich popráwiamy *GórnRozm* C4, Bv, B2v, Ev, F2, F4 (10); *Paprup* L; *ActReg* 24, 26, 40, 46, 72 (8); Podobny temuż w Conłfirmáciiey ártýkułóv*

Henrykowych, Artykuł piérwŷzy, list 147, w Conŷtituciach. *SarnStat* 19; Ale Státut zwano té práwá, póki ie ŷtárzy królowie fámi ŷtánowali, Conŷtitucię wláfnie te zowá, które ŷtánowią te trzy ŷtany poŷpołu, Król, Senat, y Poŷłowie *SarnStat* 48; CONŷtytucie ná Séymie zgodnie nápiŷané/ máiá byđz podpiŷané przez PP. Senatory ná to deputowané *SarnStat* 51; Wŷzytkié Przywileie, Práwá y ŷwobody koronné potwiérdza, y w Exekucią z ŷwémi pewnémi Conŷtituciami wŷtáwia. *SarnStat* 54, *7, *8, 3v, 5 marg, 6 (159); A ieŷliby ŷię táka Conŷtitucia obciáŷliwa zdáá/ wiéç inŷzá lŷeyŷzá vczynić *GrabPospR* K3v, K4v [2 r.], N3v; *PowodPr* 64; *VotSzl* D3; Nie ŷkwápiaycie ŷię teŷ ná piŷanie y rozmnaŷanie Konŷtytucyi/ po ktorých vgéŷzczániu złe obyczáie y niezboŷnoŷć ludu wálzego poznáć. *SkarKazSej* 702b.

konstytucja czego [= o czym] (2): SZESCDZIESIÁT CONŷTITVCIY Práwá Zydowŷkiégo porzázdonych, ná kŷtáŷt praw Céŷárzkich: dzieláç ná trzy czéŷci: In Perŷonas, Res et Actiones. *SarnStat* 244, 867.

konstytucja około kogo, około czego (8): *ZapWar* 1545 nr 2646; A iŷ około małŷenstwa naszego iest Conŷtitutia przeto dotego Artikułu y to przykładámy iŷ nigdy krewny y powinowaty naszymy teŷce siebie y krewnych naszymy znikim powinowacié wCoronie Polskiewy teŷce y wWXL nie mámy. *ActReg* 46; *SarnStat* 394, 436, 731, [1023], 1154; *PowodPr* 68.

konstytucja z strony czego (1): Do gránic czyniéniá potrzebna iest Conŷtitucia zŷtrony vwazeniá znáków y ŷwiádectw ŷtárców. *SarnStat* 470.

konstytucja przeciwko czemu a. contra aliquem (2): Tóz Miáŷto. Podległo onéy Conŷtitucieiéy przeciwo gwałceniú bron. *SarnStat* 1048, 119.

konstytucja na kogo (2): á ieŷliby niechciáŷ/ wiéçby ŷię náń Conŷtitucia vczynić mogłá/ á lepieyby go do tego przymuŷié/ niŷli tu Stryiá brátá/ o kęŷ ziemie zábijáç ma. *GórnRozm* Mv; *GrabPospR* K4v.

konstytucja o co (2): *ZapWar* 1545 nr 2646; zoŷtáwiwŷzy in ŷuo robore Konŷtitucyá o nie oddánie qwártý z dobr Rzeczypoŷp: zdawná vczynioná. *VotSzl* E2.

konstytucja o kim, o czym [w tym teŷ: de aliqua re (2)] (37): Przeto miáŷliby ŷię wrociéć náзад dawna tá Conŷtitucia o wyciáŷgániu was zá gránice/ tedyby y *disciplina* zaráz wrociéć ŷię muŷiáŷá. *GórnRozm* M, D4, K2 marg, K2v; *PapUp* Lv; *SarnStat* 4, 7, 25, 73, 94 (31); *GrabPospR* N3v.

Ze zdaniem przydawkowym referującym treść (2): Aleby trzebá wrociéć zásię náзад onéy Conŷtitucia/ iŷby Krol dáwŷzy ná drzewo mogł was poóciáŷgnáç zá gránice/ y trŷymáć iáká chwilé nie tén czás/ ktory iest nowo náznáczony. *GórnRozm* M; *GrabPospR* K3.

W połączeniu z datą uchwalenia [w tym: konstytucja anni... (35), konstytucja anno... (2), konstytucja roku... (12); zawsze konstytucja + data] (112): *Diar* 80; *PapUp* L, Lv [2 r.], L2; Conŷtitutia Iędrzeiowŷka ver. 6. Zygmunt 3. Conŷtit. 1593. Liŷt 5. *SarnStat* 14 marg; á w Conŷtituciach Roku 1576. list 167. *SarnStat* 60; Táŷce krol Zygmunt III. w przyŷiędze ŷwéy, w Conŷt. anni 1587. list 6. *SarnStat* 114, 7, 25 [2 r.], 30 marg, 54 marg, 60 (107).

W połączeniu z nazwą miejscową lub przymiotnikiem od niej [w tym: w + L sb (2), ai (43); konstytucja + określenie (37), określenie + konstytucja (8)] (45): otzim conŷtitutia Warŷzewŷka roku 1578, folio 186. tak ze conŷtitutia Piotrkowŷka anni 65. folio 55. *PapUp* Lv-L2; *Parczewska*

Constitutia vkazuie, ze iednodo Polakow samych inflanty przystały *ActReg* 76, 8, 50; y dziać fie to ma pod winą w Conſtituciiéy Lubelſkiéy opińaną *SarnStat* 89, 14 *marg*, 33, 66 *marg*, 78, 85 (40).

W połączeniu z imieniem lub przymiotnikiem od imienia króla [w tym: *G sb* (12), *ai* (1); konstytucyja + określenie (11), określenie + konstytucyja (2)] (13): *ConPiotr* 32; Iz wedle Conſtituciiéy przodká náłzégó Króla Stephaná/ *anni 1581*. miało bydź námówiono od włzech ſtanów/ ná którychby dobrách oprawy Królów Polſkich miały bydź czynioné *SarnStat* 25; Zygmuntowe Conſtitucye. *SarnStat* 943 *marg*, 88, 172, 298, 304, 401 (12).

W połączeniu z liczbą porządkową [zawsze: konstytucyja + liczba] (7): *Conf. léym*. 1591. *Item*, 1593. *Conf.* 21. *Liſt* 17. *SarnStat* 30 *marg*, 233, 359, 405 [2 r.], 1225 [2 r.].

W połączeniach szeregowych (13): *IVs*, *Státut*, *leges*, Conſtitucię, *ſą ſłowá ſobie przyleglé* *SarnStat* 48; tak téż y práwá *Státutów/ zwyczáiów/ przywileiów/ y Conſtituciy Séymowych wżywác/ y iémi fie ná wieczné czáły ſprávowác máią* *SarnStat* 1146, 316, 455, 885, 908, 924 (13).

W charakterystycznych połączeniach: konstytucyja *brzmi* (*brzmiąca*) (2), *ma się ſciągać* (2), *ma trwać* (2), *może derogować* (2), *obmawia* (*mowi*, *obmawiająca*) (8), *ſwiadczy*, *uczy* (5), *ukazuje*; konstytucyją (*A*) *aktykować*, *allegować*, *aprobować*, *deklarować* (2), *dochować*, *ekstendować* (5), *kazić*, *mało ważyć*, *napisać* (*spisować*) (2), *nazad wrocić* (*puszczać*) (4), *objaſniać* (2), *poważać*, *psować*, *retraktować*; konstytucyjej (*D*) *dosyc czynić* (3), *dosyc się stało*, *posłuszny*, *sprzeciwić się* (*przeciwny*) (2); konstytucyjej (*G*) *poprawować*; konstytucyją (*I*) *derogować*, *opatrzoney*, *opisać* (3), *oznaczyć* (*oznaczony*) (4), *pozwolony* (2); *do konstytucyjej nakłócić się*, *przychylać*, *przystawać*; *przy konstytucyjej stać* (4); *w konstytucyją wejrzeć* (6), (*w*)*piſać* (*wpisany*) (6); *w konstytucyjej należć*, *obaczać* (2), *opisany* (13), *patrzyć* (2), *pozwolony*; konstytucyja *bezbożna*, *chowana*, *dawna* (3), *doczesna*, *dokładniejsza*, *ekstendowana*, *łóſka* (4), *napisana* (*spisana*) (3), *niniejsza* (10), *nowa* (3), *obciążliwa*, *odnawiana*, *pi(e)rwsza* (15), *porządzona*, *pospolita* (2), *poſledni(ejsz)a* (5), *prozna*, *przeſzła* (3), *stara* (2), *teraźniejsza* (5), *wymyſlna*; *data konstytucyjej* (2), *egzekucyja*, *opisanie* (*spisanie*) (3), *ważność*.

Zwroty: »konstytucyją (*I*) (*ob*)warować, (*ob*)warowany« (6 : 2): *GórnRozm* K4; Więc y teraz to waruiemy cosmy pierwey Conſtitutiami pewnymi warowali. *ActReg* 46; *SarnStat* 360, 367, 736, 963 [2 r.], 1184.

»podlegać (*a. podlec*), *podległy konstytucyjej*« [*szyk zmienny*] (4 : 2): *A wízakoż té Akcię/ które fie ciągną z dawnégó práwá y zwyczáiów/ choćiaby dobrze były criminales*, do ſądu Grodzkiégó y Ziemiſkiégó/ nie máią podlegać téy Conſtituciiéy. *SarnStat* 148, 498, 1039, 1048, 1061, 1190.

»postanowić (*a. postanawiać*) konstytucyją; konstytucyja ustawiona (*a. postanowiona*); konstytucyja się stanowi« = *constitutionem constituere* *JanStat* [*szyk zmienny*] (3; 2; 1): *á w niebithnosczi ich constitucia koronna na thim seimie vsthawiona albo vphalona chczemi extendowacz* *ZapWar* 1545 nr 2646; *Iż iáko my wedle Conſtituciiéy ná Electiiéy Henrykowéy poſtánowionéy/ nie mamy/ áni możemy miánowác/ áni ſtárác fie o ſucceſorá* *SarnStat* 14, 915; *GrabPospR* K4v, N3v [2 r.].

»konstytucyją uchwalić; konstytucyja uchwalona (*była*, *być może*); *uchwała konstytucyjej*« = *decernere statutum* *JanPrzyw* [*szyk zmienny*] (1; 6; 1): *ZapWar* 1545 nr 2646; *I prawo Korony tej*

pospolite mocn[i]e to obwarowało, iż żadna konstytucja bez posłów ziemskich uchwalona być nie może *Diar* 59, 53; *SarnStat* 152, 436, 735, 943, [1023].

»uchylać konstytucyjej« (1): Będą tedy mieli ci pánowie Prowizorowie [...] *facultate*^m w doftawaniu pieniędzy/ ná té wysłzý pomienioné fummy czynić włzelákie contráky [...] vchylájąc w tym ná ten czas Státutów y Conftituciiéy/ *de non obligandis et onerandis bonis mensae nostrae Regiae*. *SarnStat* 441.

»konstytucją uczynić; konstytucja (była, mogła być) uczyniona; konstytucja uczynić się mogła« [szyk zmienny] (1; 13; 1): *GórnRozm* G3, I4v, Mv; *SarnStat* 304, 390, 433, 851, 864 (10); A żeby te poftulatá fnádnier z ifzczóne były/ mym zdánier mogłaby być vczyniona Conftitucia ná Seymie/ Aby żaden rycefskiego ftanu człówiek/ nie mógł *adire haereditatem et possessionem bonorum terrestrium* *GrabPospR* K3; *VotSzl* E2.

»konstytucją (I) ustawi(a)ć (a. postanawiać), postanowiony« [szyk zmienny] (8 : 1): na prozbi posłów Mazoweczkich niniejsą constitucią vsthawimi ábi rokí wielgie bili sandzoni podług zwiczaiu praua Mazoweczkiego *ZapWar* 1545 nr 2646; *SarnStat* 107, 269, 280, 726, 1129 (8).

»konstytucją (I) utwierdzać (a. potwierdzać)« [szyk zmienny] (5): A ták my ná prósbę y poftánowienié ich zgodné/ áby to rękóiemftwo Kmieci w Woiewodztwie Mázoweckim nie było/ vtwierdzamy to ninieyszą Conftitucią. *SarnStat* 1178, 1153, 1181, 1208 [2 r.].

»konstytucje wyda(wa)ć; konstytucje dane« = *constitutiones edere a. facere* *JanStat* (2; 1): ták té conftitucię pomienioné ý w przerzeczony Przywiléy wpiáné/ iáko téż iné dla podpory dobrych obyczáiów y dla záchowánia pópolitéy fprawiedliwósci wydáli *SarnStat* 915, 915, [1023].

»konstytucją (w mocy, a. przy mocy, a. in robore) zostawować (a. zostawić), w cale zachowywać« [szyk zmienny] (6 : 2): My Conftitucią przerzeczóną w mocy zóftawuiąc/ y dofyc iéy czyniác tákíe pozwy/ którýbykolwiek były y teraz y nápotym/ ná ftronę odkłádamy y wniwecz obrácamy. *SarnStat* 542, 158, 433, 864, 1062, 1191, 1206; *VotSzl* E2.

Wyrażenia: »konstytucja koronacyjej« (3): Weirzyi w̄m wobostrzenie banicyi wtych Constitutiach Coronathey przeszley *ActReg* 163; *SarnStat* 119, 502 *marg*.

»konstytucja koronna« (13): *ZapWar* 1545 nr 2646 [2 r.]; áby w królestwie twoim/ práwá/ y konftitucie Koronné [...] fprofny y plugáwy Turczyn pošieć y wygładzić miał *OrzJan* 97; *SarnStat* 1040, 1059, 1061 [2 r.], 1064, 1146 (10).

»konstytucje polskie« (1): Wiele niefprawiedliwych praw w Konftytucyách Polfkich *SkarKazSej* 701a *marg*.

»konstytucje (są, były) publikowane; publikowanie konstytucyjej« (2; 2): *Diar* 90; Któré wybiéránié ma fie począc od publikowánia Conftituciiéy ninieyszýy/ áż do dziefiáci lat. *SarnStat* 970, 133, 924.

»konstytucja sejmu [którego], sejmowa« [szyk 47 : 8] (29 : 26): *ZapWar* 1545 nr 2646 [5 r.]; *Diar* 36, 90; *ZapKościer* 1582/33; *GórnRozm* K4; *PaprUp* Lv; O Conftytuciach Séymowych: Rogatio y Abrogatio ich. *SarnStat* 51, *4v, 30 *marg*, 57, 85, 90 (44); *PowodPr* 23.

»Szeregi: »konstytucja i artykuł« (1): poştánowiliŃmy ná wŃzytkié MiáŃtá y MiáŃteczká/ y WŃi [...] Ńeby nam záiŃę ná to do Ńkárbu náŃzého iednáko Ńie wŃzytkié ŃkádáŃy/ wedle ConŃtituciiéy y Artykułów niŃéy opiáných. *SarnStat* 971.

»konstytucja i dekret« (1): PoniewáŃ o tym Ńá iuŃ y piérwŃzé ConŃtitucię y Dekrétá/ co StároŃtowie Ńáđźić máią. *SarnStat* 1149. [*Ponadto w poŃłáczeniach szeregowych 2 r.*].

»konkluzja a konstytucja« (1): przeto wedle concludziéy á ConŃtituciiéy Séymu ParcowŃkiégo przy tych páńŃtwách/ iáko iuŃ przy iednéy RzeczypóŃ. onę [*ziemię inflantską*] zupełnie záchowuwamy *SarnStat* 1200.

»konstytucja i ordynacja« (1): Ale Ńeby kto przeciŃw ninieyŃszym ConŃtituciam y ordynáciéy [*Constitutionibus et ordinationibus JanStat* 198] przez którę óŃoby nieŃmiał Ńie kuŃić/ wŃtáwiamy/ y téyŃe winie poddáne byđŃ Ńkázuiemy wŃzytkié w obec y koŃđégo z óŃobná *SarnStat* 924. [*Ponadto w poŃłáczeniu szeregowym 1 r.*].

»prawo i (zwłáŃzcza) konstytucja« [szyk 3 : 2] (5): Constituczia seimv Piothrkowskiego i Corunne prawa o thim mowiacze i ninieisá constitucziá seimowá ve wŃŃthkiem aprobuye Imieniem slachti Bracziei swei *ZapWar* 1545 nr 2646; *OrzJan* 97; *SarnStat* 49 Ńp, 1151; ták Prokuratorowie náŃzy práwo/ zwłáŃzczá nowe ConŃtitucie/ ná wŃzyŃtkie choĉ przeciŃwne caufi/ iáko woŃkowego noŃá náćiągná *PowodPr* 64. [*Ponadto w poŃłáczeniu szeregowym 1 r.*].

»konstytucja, (takŃe, i) przywilej« = *constitutio et privilegium JanStat* [szyk 2 : 2] (4): Aby kazda rzecz płáczona byŃa wedle przywyleyow y conŃtitucyĉ Krolia JagieŃa ktory rząd aby beŃ wcziągnieniu trzyman. *ConPiotr* 32; *MycPrz* I B3; *SarnStat* 384, 925. [*Ponadto w poŃłáczeniach szeregowych 3 r.*].

»rewizja i konstytucja« (1): od pozwów/ ákciy/ y win wŃzelákich wolnémi *perpetuo* czynimy/ *authoritate conuentus iftius generalis: ita tamen*, iŃ po Ńmierći Iéy Kró. M. z tych wŃzyŃtkich dóbr qwártá R. P. wedŃug rewiziiéy/ y piérwŃzéy ConŃtituciiéy oddawána byđŃ ma *SarnStat* 105.

»statut i (ani) konstytucja« = *statutum et constitutio JanStat* [szyk 15 : 1] (16): *ZapWar* 1545 nr 2646 [2 r.]; W wielki á dŃiwny lábirynt chcefŃ mię w wieŃć/ Ńebych o wáŃzym Státucie y *ConŃtituciach* mowił *GórnRozm* D4v; Ze iuŃ ták wiele tych Ńtátutów róŃnych y ConŃtituciy nároŃŃo, y ná káđdy rok przyraŃta, Ńe *certa Ńententia legu^m ex eis elici non potest*. *SarnStat* *7v, 57, 267, 390, 400, 441 (12); *SkarKazSej* 701a. [*Ponadto w poŃłáczeniach szeregowych 6 r.*].

»uchwála a (i) konstytucja« [szyk 2 : 1] (3): TáŃe y okoŃo ruŃzenia ná woynę/ y w dawániu iákich podatków/ wedle vchwały á ConŃtituciiéy Koronnéy Séymowéy/ [...] oni y potomkowie ich od Nas y potomków náŃzych będą y máią byđŃ záchowáni wiecznémi czáŃy. *SarnStat* 1059 [*idem* 1188], 491, 1188. [*Ponadto w poŃłáczeniach szeregowych 3 r.*].

»zwyczaj a konstytucja« (1): Drógi wedle Ńtárych zwyczáiów á ConŃtituciy Séymowych áby byŃy záchowáné. *SarnStat* 973. [*Ponadto w poŃłáczeniach szeregowych 2 r.*].

Wyrażenia przyimkowe: »wedle (a. wedla, a. wedŃug, a. podŃug, a. podle), po konstytucyjey« = *iuxta constitutionem JanStat* (87 : 1): Sktoremi rzeczami sliachczicz ten ktori poplinie od pana Ńwego prziiŃŃięgá czielielná vczynicz ma vedlie ConŃtitucii piérwŃŃych aby Potem na mieyŃczach ynŃŃŃych nieprziŃŃięgal *ComCrac* 13v, 21v; *ConPiotr* 32; *ZapWar* 1545 nr 2646; *Diar* 80; *ZapKoŃcier* 1582/33; *ActReg* 10, 40, 156; Którę wŃzyŃtkié prowentá máią byđŃ płáconé do Ńkárbu Koronného/ iáko y W. X.

Litewskiego/ *fub poena* wedle *Constitutiiéy anni 1591*. *SarnStat* 7; Zączyń ná którýby dżierzáwíe po *Constitutiiéy* było czworo dożywoćie wytrzymáné/ tedy piąty *possessor* iuż powinien Quártę płácić *SarnStat* 367, 14, 25, 68, 78 [2 r.], 79 (78); *GrabPospR* K3v.

»przeciw(ko) konstytucyjéj« (5): *ActReg* 50; A ieliby kto śmiał przeciw téy *Constitutiiéy* wczynić [*Si quis autem contrarium facere praesumpserit JanStat* 690]/ tego przekonánégo ná zápláceníé szkód wżyftkich [...] íkázuiemy *SarnStat* 118, 81, 542, 924.

b. *W zestawieniu*: »konstytucja wołyńska« = nazwa statutu litewskiego, obowiązującego od czasów Zygmunta Augusta na terenie całego Wielkiego Księstwa Litewskiego, a także na Wołyniu, Kijowszczyźnie i Braclawszczyźnie (1) : *Item, contra* *Constitutia* Wołyńska, íże tráći pozew y rok, kto imię opuści. *SarnStat* 753.

c. *Przepis albo rozkaz papieża odnoszący się do całego Kościoła, konstytucja papieska* [*constitutio papae Łac* śr] (2) :

Wyrażenie: »konstytucja papieska« (1): *Conft. Pap. KrowObr* 117v *margin.*

Szereg: »dekretały i konstytucyje« (1): Ale nie tylko íam Papież ósobą íwą/ zwierzchności świeckiey zdawná íię íprzećiwiá/ y onę lekce poważá/ y prześláadowá: ále też y duchownikom íwoim do tego pomaga/ áby wolnymi być mogli/ od wżelákiego íádu/ y karánia świeckiego: ó czym ich dekretały/ y *conftytucye* opiewáią. *NiemObr* 171.

d. *W zestawieniu*: »konstytucyje apostolskie« = zbiór ustaw kościelnych przypisywanych apostołom, odnoszących się do porządku kościelnego i kultu (1) : Sáme tylko weźmy w rękę *HOíuífowá* *Confefsya*/ [...] zlož z *Conftitucyámi* *Apoftolńkimi* [...]: zgodę naydźiefz *ReszPrz* 33.

e. *Przepis, reguła, punkt statutu wewnętrznego jakiejś organizacji lub instytucji* (2) : Przed kilkiem lat/ gdy íię dáł w píácić do Bráctwá miłóśierdźia/ á gdy czytano *publice* *Conftitucye* tego to Bráctwá/ przyśzó do owey gđzie íię brácia obowiązuią/ gdyby tego potrzebá vkázowálá/ żeby íię nie wtydźili ítać v kościołá profzác íáłmużny. *WysKaz* 41; *SarnStat* 199.

f. *Jedno z postanowień umowy prywatnej* (1) : Pąń Ciefzyca wyzei omienionemi *Swiatczel*. *Contractu* nie wżgardzaiąc a ni zadney *Conftituciey* wnim brzmiącey ná zad nie pućzaiąc która się stala od *Sliachetnich* panow iednacźow, íak się w *Contractie*. i zápiśie pokaże. *ZapKóscier* 1580/15v.

Synonimy: akt, artykuł, dekret, mandat, ordynacyja, postanowienie, prawidło, prawo, przykazanie, reguła, rozkazanie, statut, uchwała, ustanowienie; **c.** dekretały.